

เลขนัยสำคัญ

เลขนัยสำคัญ (significant figure) หมายถึง จำนวนตัวของตัวเลขที่มีค่าความหมายในปริมาณที่วัดหรือคำนวณได้ เมื่อนับจำนวนเลขนัยสำคัญแล้วก็เป็นที่เข้าใจกันว่า ตัวสุดท้ายเป็นค่าที่ไม่แน่นอน ตัวอย่างเช่น เราอาจวัดปริมาตรของของเหลวที่กำหนดให้โดยใช้กระบอกตวง ซึ่งมีมาตราส่วนที่ทำให้การวัดมีความคลาดเคลื่อน 1 cm^3 ถ้าวัดปริมาตรได้ 6 cm^3 แสดงว่าปริมาตรจริงอยู่ในช่วงระหว่าง 5 cm^3 กับ 7 cm^3 จะเขียนปริมาตรของเหลวนั้นเท่ากับ $6 \pm 1 \text{ cm}^3$

แนวปฏิบัติในการใช้เลขนัยสำคัญ

1. ตัวเลขใดที่ไม่ใช่ศูนย์ จะเป็นเลขนัยสำคัญ เช่น 845 cm มีเลขนัยสำคัญ 3 ตัว, 1.234 kg มีเลขนัยสำคัญ 4 ตัว เป็นต้น
2. เลขศูนย์ที่อยู่ระหว่างเลข 2 ตัวที่ไม่ใช่ศูนย์จะเป็นเลขนัยสำคัญ เช่น 606 m มีเลขนัยสำคัญ 3 ตัว, 40.501 kg มีเลขนัยสำคัญ 5 ตัว เป็นต้น
3. เลขศูนย์ที่อยู่ทางซ้ายของเลขที่ไม่ใช่ศูนย์ตัวแรกไม่ใช่เลขนัยสำคัญ เหตุที่ใส่ไว้ก็เพื่อแสดงตัวจุดทศนิยม เช่น 0.08 l มีเลขนัยสำคัญ 1 ตัว, 0.0000349 g มีเลขนัยสำคัญ 3 ตัว เป็นต้น
4. สำหรับจำนวนที่มีค่ามากกว่า 1 เลขศูนย์ที่อยู่ทางขวาของจุดทศนิยมจะเป็นเลขนัยสำคัญ เช่น 2.0 mg มีเลขนัยสำคัญ 2 ตัว, 40.062 cm^3 มีเลขนัยสำคัญ 5 ตัว และ 3.040 L มีเลขนัยสำคัญ 4 ตัว สำหรับจำนวนที่มีค่าน้อยกว่า 1 เฉพาะเลขศูนย์ตัวสุดท้ายและเลขศูนย์ที่อยู่ระหว่างเลขที่ไม่เป็นศูนย์เท่านั้นที่เป็นเลขนัยสำคัญ เช่น 0.090 kg มีเลขนัยสำคัญ 2 ตัว, 0.3005 L มี 4 ตัว และ 0.00420 min มีเลขนัยสำคัญ 3 ตัว เป็นต้น
5. สำหรับจำนวนที่ไม่มีจุดทศนิยม เลขศูนย์ ตัวท้าย (ที่อยู่หลังเลขที่ไม่ใช่ศูนย์) อาจเป็นเลขนัยสำคัญหรือไม่เป็นก็ได้ เช่น 400 cm อาจมีเลขนัยสำคัญเพียงตัวเดียวคือ เลข 4, สองตัว คือเลข 40 หรือ 3 ตัว คือเลข 400 เราจะไม่ทราบแน่นอนจนกว่าจะมีข้อมูลมากกว่านี้ เราสามารถเลี่ยงปัญหานี้ได้โดยเขียนเลข 400 เป็น 4×10^2 ถ้าเป็นเลขนัยสำคัญ 1 ตัว, 4.0×10^2 สำหรับ 2 ตัว หรือ 4.00×10^2 สำหรับ 3 ตัว

การใช้เลขนัยสำคัญ

1. ในการบวกและลบ จำนวนเลขนัยสำคัญทางขวาของจุดทศนิยมในผลบวกหรือผลลบสุดท้ายนั้น กำหนดได้จากจำนวนต่ำสุดของเลขนัยสำคัญทางขวาของจุดทศนิยมในจำนวนเลขเดิม ดังตัวอย่าง

$$\begin{array}{r} 89.332 \\ + \quad 1.1 \quad \leftarrow \text{เลขนัยสำคัญ 1 ตัวหลังจุดทศนิยม} \\ \hline 90.432 \quad \leftarrow \text{ปัดเป็น 90.4} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 2.097 \\ - \quad 0.12 \quad \leftarrow \text{เลขนัยสำคัญ 2 ตัว} \\ \hline 1.977 \quad \leftarrow \text{ปัดเป็น 1.98} \end{array}$$

วิธีปัดเลขนำดังต่อไปนี้ ในการปัดเลขที่ตัวใดตัวหนึ่ง เลขที่ต่ำกว่า 5 ให้ปัดทิ้ง ดังนั้น 8.724 ก็ปัดเป็น 8.72 ถ้าต้องการเลขนัยสำคัญ 2 ตัวหลังจุดทศนิยม ถ้าตัวแรกหลังตัวที่ปัดมีค่าเท่ากับหรือมากกว่า 5 ให้ปัดขึ้น เช่น 8.727 ปัดเป็น 8.73 และ 0.425 ปัดเป็น 0.43

2. ในการคูณและหาร จำนวนเลขนัยสำคัญในผลคูณหรือผลหารสุดท้าย กำหนดได้จากจำนวน เลข เดิมที่เลขนัยสำคัญน้อยที่สุด ดังตัวอย่าง

$$2.8 \times 4.5039 = 12.61092 \leftarrow \text{ปัดเป็น } 13$$

$$\frac{6.85}{112.04} = 0.0611388789 \leftarrow \text{ปัดเป็น } 0.0611$$

2. เลขแม่นยำตรง (exact number) ที่ได้มาจากนิยามหรือโดยการนับจำนวนวัตถุอาจมีเลขนัยสำคัญ นับไม่ถ้วน ถ้าวัตถุชิ้นหนึ่งมีมวล 0.2786 g มวลวัตถุ 8 ชิ้น จะเป็น

$$0.2786 \times 8 = 2.229 \text{ g}$$

เราไม่ปัดเลขนัยสำคัญจำนวนนี้ให้เหลือเลขสำคัญ 1 ตัว เพราะเลข 8 นั้นก็คือ 8.00000 โดยนิยาม